

Räddningsinsatser för salamandrar i Olovslundsdammen 2011

Miljöförvaltningen,
augusti 2011

Salamanderräddning 2011

Utgivningsdatum: juni 2011

Utgivare: Miljöförvaltningen

Kontaktperson: Gunilla Hjorth

Omslagsfoto: Magnus Sannebro

Konsult: Martina Kiibus

Rapporten har tagits fram av Martina Kiibus på uppdrag av miljöförvaltningen i Stockholm och Bromma stadsdelsförvaltning.

Kartläggning av och räddningsinsatser för salamanderpopulationerna i Olovslundsdammen, Bromma

Martina Kiibus, 2011-08-24

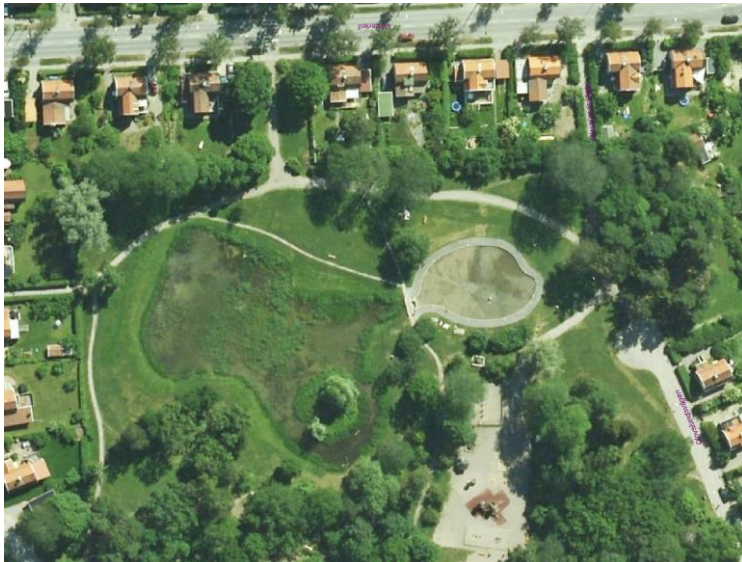
Inledning

Under våren 2011 har Martina Kiibus på uppdrag av Bromma stadsdelsförvaltning och Miljöförvaltningen i Stockholms stad handlett och analyserat Olovslundsskolans kartläggning av och räddningsinsatser för större och mindre vattensalamandrar vid Olovslundsdammen.

Bakgrund

Olovslundsdammen är en anlagd damm i en parkmiljö inom villaområdet Olovslund. Dammen är en av Stockholms stads individtätaste vattensalamanderlokaler vid den tid på året då djuren genomför sin lek. En grov uppskattning är att villaområdet i Olovslund inklusive dammen hyser cirka 8-10 000 mindre vattensalamandrar och cirka 500 av den större arten. Dammen är grund, relativt varm och väl solbelyst samt fri från fiskar och kräftor och utgör därmed en god lekmiljö för de båda salamanderarterna. Det finns också ett starkt engagemang i omgivande villaområde för dammen och dess lekande salamandrar. Problemet är att den är isolerad från andra dammar och våtmarker och därmed sårbar för eventuella störningar. För att säkerställa salamanderpopulationerna krävs det därför åtgärder i syfte att säkerställa och förbättra livsmiljön för djuren.

2007 tog Bromma stadsdelsförvaltning fram en skötselplan för Olovslundsdammen och de är också ansvariga för dammens och parkområdets skötsel. Under arbetet med skötselplanen kom det fram att den intilliggande plaskdammen utgör en fälla för vattensalamandrar under deras vandring till Olovslundsdammen från övervintringslokalerna i omgivningarna (Fig 1). Plaskdammen är torrlagd under salamandrarernas vandringsperiod (april-maj) och fylls inte med vatten förrän i slutet av maj.

Figur 1. Olovslundsdammen med den angränsande plaskdammen till höger i bilden. Muren längs den västra kortändan (till höger i bild) var inte uppförd vid fotograferingstillfället. Ortofoto från Stockholms stadsbyggnadskontor.

För att förhindra att salamandrarna fastnar och dör i plaskdammen (den har lodräta kanter) under sin vandring mot Olovslundsdammen finansierades och uppfördes i april 2008, med artskyddsmedel från Länsstyrelsen och i samarbete med Bromma stadsdelsförvaltning, en låg mur vid den västra kortändan av plaskdammen (den som är längst bort från naturdammen). Tanken med muren är att den ska hindra salamandrarna från att komma till plaskdammen och istället dirigera om dem så att de vandrar mot naturdammen. Muren tycks ha en tydlig effekt, vilket syntes bäst i samband med uppförandet 2008. Effekten av muren är dock inte hundra procentig, vilket kanske inte heller var väntat, eftersom den endast är 26 meter lång och därmed inte är heltäckande runt plaskdammen.

Under våren 2008 inleddes ett samarbete med Olovslundsskolan. Två skolklasser kartlade salamandrarnas vandring för att se hur många som fastnade i plaskdammen och om muren fick någon betydelse. Eleverna flyttade också över de återfunna salamandrarna från plaskdammen till naturdammen. Detta upprepades 2009 och 2010.

Metodik

Under lekperioden, dvs från början av april till slutet av maj, genomsöktes plaskdammen intill Olovslundsdammen dagligen. Arbetet utfördes av elever i åk 4 i Olovslundsskolan, som dagligen iakttog hur många honor och hanar av större respektive mindre vattensalamander som fastnade i plaskdammen. För att få en tydligare bild av själva vandringen samt underlag för mer långsiktiga åtgärder vid denna, noterade eleverna också var i plaskdammen salamandrarna påträffades. Klasserna hade gjort i ordning fem större lövhögar fördelade längs dammens innerkant. Dessa lövhögar vittjades försiktigt varje dag, varefter de vattnades för att hållas fuktiga, då djuren är mycket känsliga för torka. De funna salamandrarna flyttades därefter varsamt över till naturdammen.

Vid en informationsträff, ”salamanderkväll”, med närboende den 6 maj genomfördes en räkning i lamplyus av antalet salamandrar i Olovslundsdammens strandzon. Lampinventeringen kompletterades med håvning i strandkanten. Inventeringen skedde kl 21.15-22.30 under ledning av Stefan Lundberg, biolog från Naturhistoriska riksmuseet.

Resultat

Kartläggningen av vandringen till Olovslundsdammens plaskdamm

Under helgen den 2-3 april försvann isen från dammen och snön från plaskdammen. Av olika anledningar kunde eleverna i Olovslundsskolan inte komma igång med kartläggningen förrän den 6 april och hittade då 12 större och 69 mindre vattensalamandrar. Två döda mindre vattensalamandrar påträffades, men i övrigt var salamandrarna vid god vigör trots att de troligen hade legat i plaskdammen mer än en natt. Under perioden 6 april till 27 maj räddade eleverna och deras lärare 123 större vattensalamandrar, varav 62 hanar och 61 honor (Fig 2), samt 330 mindre vattensalamandrar (136 hanar och 194 honor, Fig 3) från plaskdammen. Fyra döda mindre och en död större vattensalamander hittades också. Liksom tidigare år var det ett tydligt samband mellan antalet fynd och hur regnig natten innan hade varit. Flest antal hittades den 6-7 april och den 11-13 april. Under dessa nätter regnade det eller var mulet och ganska varmt. Perioden däremellan var det soligt och klart, med kalla nätter och därmed ganska låg vandringsaktivitet. Under de två dagarna 6-7 april påträffades 28 större (12 hanar och 16 honor) och 86 mindre (39 hanar och 47 honor) vattensalamandrar (Fig 2, 3). Under de tre dagarna 11-13 april hittades 41 större (19 hanar och 22 honor) samt 125 mindre (63 hanar och 62 honor) vattensalamandrar.

Återfunna större vattensalamandrar i plaskdammen i Olovslund

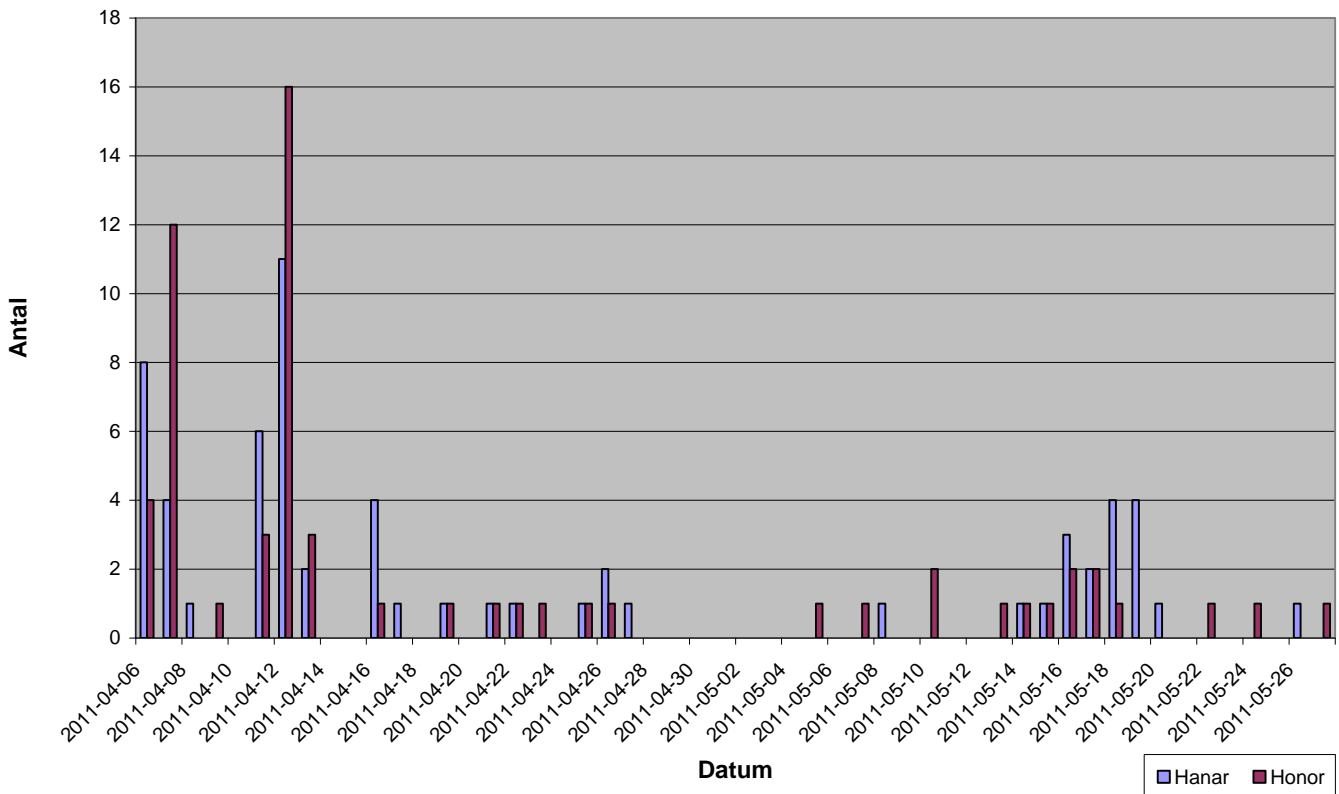

Fig 2 Antal påträffade större vattensalamandrar i plaskdammen invid Olovslundsdammen. De flesta fynden gjordes 6-7 april och 11-13 april, då det regnade eller var mulet och varmt om nätterna.

Natten till den 16 april var det mulet och varmt och fem större och tolv mindre vattensalamandrar hittades. I övrigt var perioden mellan den 13 och 28 april varm och torr. Kring den 2 maj blev det istället kallt med minusgrader ett par nätter, vilket också innebär låg benägenhet hos djuren att vandra. Därpå följde åter en period med varma torra nätter fram till den 16 maj. Den 16-19 maj var det några nätter med regn. Under de fyra dagarna hittades sammanlagt 18 större vattensalamandrar (13 hanar och 5 honor) och en mindre (en hona) vattensalamander. Dammen fortsatte att bevakas till och med den 27 maj. Sedan släpptes badvattnet på i plaskdammen. Elva av de större vattensalamandrar som hittades från och med den 22 april var troligen inte köns mogna. Ett par av dem var endast cirka 4 cm långa och därmed svåra att könsbestämma. I diagrammet har de alla registrerats som hanar.

Återfunna mindre vattensalamandrar i plaskdammen i Olovslund

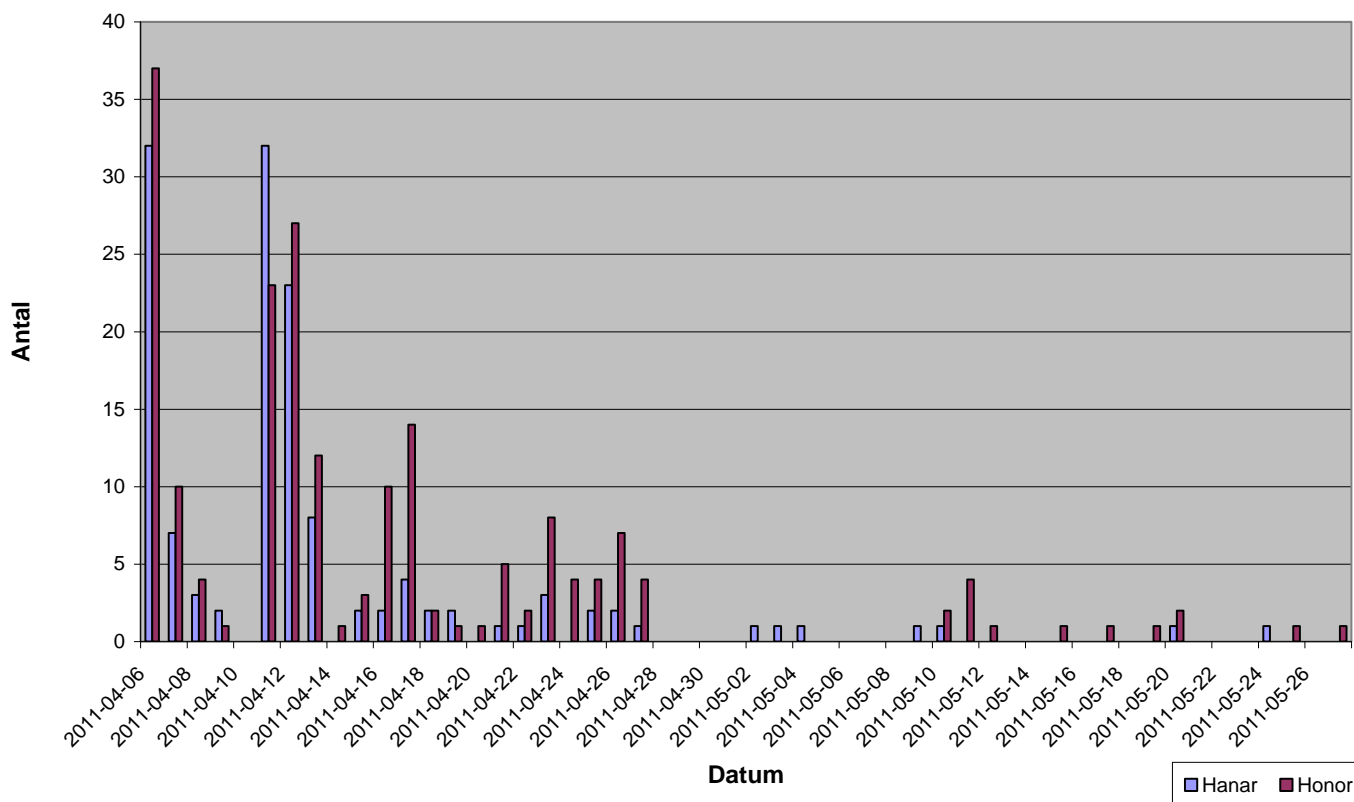

Fig 3 Antal påträffade mindre vattensalamandrar i plaskdammen invid Olovslundsdammen. De flesta fynden gjordes 6-7 april och 11-13 april, då det regnade eller var mulet och varmt om nätterna.

Den plats i plaskdammen där flest salamandrar återfanns var i den ände som är närmast naturdammen, vilket inte är så förvånande eftersom det är dit djuren strävar i sin vårvandring. Här hittades 29 av de 123 större vattensalamandrar och 123 av de 330 mindre. Det här var allra tydligast under den första veckan. Därefter sker det en gradvis förskjutning mot den andra änden av plaskdammen och salamandrarerna var mer jämnt fördelade mellan de olika lövhögarna. Minst antal av de båda salamanderarterna hittades i den norra änden av plaskdammen (17 större och 33 mindre). Det överensstämmer med resultaten från föregående år. En förklaring till att salamandrarerna under den andra halvan av perioden i högre grad återfanns i den änden av plaskdammen som ligger längst bort från plaskdammen, är att det framför allt handlade om djur som var på väg tillbaka upp mot blockterrängen bortom plaskdammen. Därmed söker de sig inte längre mot naturdammen utan snarare bort från den.

Under motsvarande salamanderkartläggning 2010 hittades och räddades 149 större vattensalamandrar i plaskdammen (49 hanar och 100 honor) samt 540 mindre vattensalamandrar (224 hanar och 316 honor). Dessutom påträffades fyra döda mindre vattensalamandrar.

2009 hittades och räddades 182 större vattensalamandrar i plaskdammen och 262 mindre vattensalamandrar samt fyra döda mindre vattensalamandrar. 2008 hittades 136 större och 541 mindre vattensalamandrar (samt 40 döda mindre och 4 döda större vattensalamandrar). Det var en tydlig nedgång i framför allt antalet mindre vattensalamandrar som fastnat i plaskdammen efter att muren uppförts den 11 april.

Resultaten bekräftar att plaskdammen innebär ett allvarligt hot mot populationen av framför allt större vattensalamander, något som nu temporärt åtgärdats med hjälp av den uppförda muren och framför allt tack vare Olovslundsskolans insatser. Under de här åren (2008-2011) har sammanlagt 590 större vattensalamandrar räddats och endast fem stycken påträffats döda. På längre sikt behövs det dock mer permanenta åtgärder.

Inventeringen i Olovslundsdammen

Vid inventeringen i samband med "salamanderkvällen" den 6 maj observerades 36 större och 360 mindre vattensalamandrar.

Vid en motsvarande inventering den 7 maj 2010 hittades tre större och 143 mindre vattensalamandrar. Den 9 maj 2009 hittades 63 större och 445 mindre vattensalamandrar. Den 8 maj 2008 hittades 8 större och 328 mindre vattensalamandrar. I maj 2007 hittades 15 större och 246 mindre vattensalamandrar.

2008 var vattnet tämligen grumligt, vilket försvårade inventeringen, men mycket tyder ändå på att populationen ökade fram till och med 2009 tack vare de insatser som gjorts 2008 och 2009. Att så få salamandrar kunde observeras 2010 berodde troligen på att vattnet i naturdammen, i strid mot skötselplanens föreskrifter, fylldes på för sent (samma vecka som inventeringen genomfördes). Det innebär att en kraftig lergrumling kvarstod i dammen, vilket försvårade den visuella lampinventeringen. De flesta mindre vattensalamandrar fångades därför via håvning, räknades därefter och återutsattes sedan i dammen. Den dåliga vattentillgången kan också ha medfört en minskning av populationsstorleken i dammen, vilket skulle kunna vara en förklaring till att färre djur observerades i år och 2010 än 2009. Det var också något färre djur som räddades från plaskdammen i år jämfört med tidigare år (se ovan).

Inventeringen skedde under Bromma stadsdelsförvaltnings årliga salamanderkväll för de boende runt Olovslundsdammen. Liksom tidigare år var det stor uppslutning och närmare 100 personer deltog, varav drygt hälften var barn. Martina Kiibus informerade om Olovslundsskolans kartläggnings- och räddningsarbete och Stefan Lundberg, som ansvarade för inventeringen, guidade och berättade om salamandrar och andra groddjur.

Slutsatser och förslag till uppföljning

Då Olovslund med sin parkdamm hyser en av Stockholms stads största salamanderpopulationer är det viktigt att populationen stärks och utvecklas, både för sin egen skull, men också för att kunna bidra till att återetablera större vattensalamander i närliggande områden. Båda salamanderarterna vid Olovslund är fridlysta enligt nationell lagstiftning (Artskyddsförordning) och för den större vattensalamandern gäller även internationell lagstiftning (EU-habitatdirektiv). Därför är det viktigt att Bromma stadsdelsförvaltning följer skötselplanen för Olovslundsdammen och ser till att vattenförsörjningen är tryggad under hela lekperioden samt förvaltar salamandrar i parkområdet efter bästa förmåga i enlighet med skötselplanen.

Samarbetet med Olovslundsskolan har varit mycket lyckat och eleverna har tillsammans med sina lärare gjort fantastiska räddningsinsatser för salamandrar och projektet. Genom sitt praktiska arbete har eleverna fått goda kunskaper om groddjur och värdet av biologisk mångfald i allmänhet och salamandrar i Olovslundsdammen i synnerhet. Ansvar ligger dock fortsatt på Bromma stadsdelsförvaltning att vidta åtgärder som minimerar risken att fridlysta djur dör pga parkanläggningens nuvarande utformning i området. På sikt behövs det därför mer permanenta åtgärder för att förhindra att salamandrar fastnar och dör i plaskdammen. Eftersom de allra flesta salamandrar av de båda arterna hittades i den ände som ligger närmast naturdammen, bör en anläggning av en fast gjuten ramp vid utflödet från plaskdammen till naturdammen vara ett komplement till den mur som uppfördes 2008.